

Кумедія з Костем (дуже стисло)

Володимир Винниченко

Історія про хлопчика Костя, що служив у пана і був його незаконно народженим сином. Життя виховало маленького хлопчика дуже сміливим, завзятим і по-доброму впертим. Проте серед цих рис головною рисою дитини було те, що хлопець ніколи не плакав. Не плакав він, хоча слуги навмисне знущалися над ним, щоб він плакав, а Кость "заверещить тоненько-тоненько, зажмуриться й біжить куди попало. А все-таки не плаче! Його так і прозвали за це "кам'яним виродком".

Автор розповідає як Кость та Данилко, Семенець, Микита – пасли товар на луку. Хлопці – свій, а Кость – панський". Хлопці жили у сім'ях, Кость – сирота, який батрачить у пана.

Йому жилося дуже несолодко, мало того, що його постійно били на службі, та ще й діти теж знущалися з нього, так ніби їм подобалося, як він обурюється. Вони називали його байстрюком і сином пана. Хлопця це надзвичайно ображало: він дуже хотів би, щоб у нього нікого не було, ніж би він служив у свого батька, який не звертав на сина ніякої батьківської уваги, якої так бракує кожній дитині. Та ще й діти при кожній нагоді казали йому про це.

Надворі холодно. "...всі були в свитках і чоботях, а Кость босий і в одному піджачку та брудній сорочці. Груді були розхристані".

Всі хлопці замерзли і не могли скрутити папіроску. Кость сказав, що він може скрутити папіроску:

"– Ага! Не скрутиш. Руки змерзли. А в мене ні... От які! І Кость простягнув усім свою чорну, подряпану невеличку руку. Йому, очевидно, чогось дуже хотілося говорити про свої руки".

Кость похваستався і витяг ганчірочку, в якій було замотано три цигарки. Виявляється він їх вкрав у економа. Микита вихопив у Костя цигарки. "Кость якраз збирався щось сказати Данилові й аж здригнувся весь. Але зараз же скривився, вишкірив зуби й зробив: — Хрр!"

Хлопці курили цигарки, яких було тільки три і Костеві нічого не дісталось. Та це й сміялися з Костя. Костя сказав, що йому нічого не шкода і що він може віддати їм навіть картуза.

Здається, сам Кость ладен зробити все, щоби діти, його однолітки, сприймали хлопчика другом: він навіть на спір готовий був роздягнутися, щоби показати, — йому не холодно (тим самим завоювати довіру дітей). Хлопці ж дивилися на Костя, як на дивака і навіть провокували його на ті дії. Та коли хлопець роздягнений, розпашілий ввечері ліг на холодну траву, утікши від злих дітей, насолоджувався тишею і своєю самотністю, його спіймав лихий лановий. Він почав сварити дитину за те, що недогледів худобу і ледачкує тут. Кость, уже по інерції звиклий відповідати на образи і крики своїм набурмосеним "хр-р-р-р!", тільки розізлив й без того лютого Ланового.

Лановий, не вибираючи слів, почав ображати хлопця, називати байстрюком і бити. Це вже було в друге за день: спершу від невихованих дітей, а потім від дорослого чоловіка... Дитина не витримала — просто плюнула в лице лановому й утікла, куди очі дивилися.

Ввечері, прийшовши додому у хлопчика піднялася температура — він захворів. Усі вирішили, що Кость захворів на інфекційну хворобу - холеру. Слуги почали казати панові, що радше підуть від нього, аніж будуть "терпіти халеру від байстрюка". Пан, злякавшись, прислав до хлопця фельдшера. Але поки фельдшера обдивлявся дитину, погляд і увага Кості були прикуті до батька, який пихато курив цигарку і нетерпляче чекав кінці огляду. Холера не підтвердилась і фершел з паном і слугами вийшли. Пан йдучи, кинув недокурочок на підлогу.

Кость, залишившись один, підняв цигарку і почав жадібно курити. Цигарка не курилась. Знову вийняв її, погладив рукою, прислухався і швидко підбіг навшпиньках до печі. Хапаючись і озираючись на двері, вигорнув жарину і став тикати в неї недокурком. І в цей особистий для дитини момент (можливо найдорожчий в житті) зайшла Тетяна та почала кричати на Костя, забираючи в нього цигарку. В розпал цієї сцени, хлопець раптом... став на коліна, схрестив руки і почав молити: "Це моє... Це татове..." і заплакав... Вперше в житті заплакав. Це ж настільки важливим є для дитини той нещасний недокурочок, що його ось-ось недавно батько держав кілька хвилин!

Хлопець миттю вискочив на нари, стискаючи в руках нещасний недокурочок, і з поглядом хижого звіра, охороняє той найдорожчий дитячому серцю скарб. Через кілька днів Костю стало гірше. Навіть будучи непритомним, хлопець не випускав з рук той дорогоцінний недокурочок. Проте саме в ці тяжкі дні, коли Кость пом'якшав, став приємнішим, і Тетяна теж змінила відношення до хлопчика. Вона плакала біля нещасного худого тільця зі словами "Сирітко ти моя! Ні батенька, ні матінки!.."

Через кілька днів хлопчик помер. Коли Костя обмивали, в руці його, блідій і негнучкій, з почорнілими слідами дряпинок, була цигарка. Баба хотіла розкрити пальці, але Тетяна не дала забрати її, і так його й обмили з нею. З тою цигаркою дитину було поховано.